

Haralds Matulis, Mg.phil., Latvijas Kultūras akadēmija

KREISĀS IDEJAS MŪSDIENU LATVIJĀ

Manas agrīnākās atmiņas par kreisajām idejām nāk no 20. gs. 90. gadu sākuma. Hokeja treneris izdalīja visiem lapiņas un aicināja sarakstīt inventāra priekšmetus, kas būtu nepieciešami. Vēl arvien valdīja padomju deficīta ekonomika.³³ Labs inventārs nebija nopērkams, un ārzemju mantas maksāja nenormāli dārgi. Kāds komandas biedrs uzrakstīja uz lapiņas “nūjas, kreisās”. Kad citi to ieraudzīja, tas kļuva par lielas jautrības avotu. Tagad, pēc gadiem, grūti precīzi noformulēt, kas visvairāk izraisīja šo jautrību.

Vārdam *kreisās* ir dažādas nozīmes. Tas nozīmē gan *kreiso precī* – kaut ko, kas tiek realizēts ārpus taisnā ceļa – vai nu nelegāli iegūts, vai pārdevēja atlikts, brāķēts, legalizēts; iespējams, par zemāku cenu, iespējams, zemākas kvalitātes, taču, iespējams, kā tirgū, ar meklēšanu atrodama tieši īstā un labas kvalitātes specifiskā manta, kas oficiālajā tirdzniecībā neparādās.

Visdrīzāk viņš ar *kreiso* bija domājis ko vienkāršāku. Hokejā visas nūjas ir ar ieliekumu uz kreiso vai ar ieliekumu uz labo pusi. Katram ir sava, ērtā puse, spēlēt ar otras puses ieliekumu nav iespējams, un saņemt nūju ar nepiemērotās puses ieliekumu ir tas pats, kā nopirkt divus vienas kājas zābakus – zābaki ir, bet staigāt īsti nevar. Un gluži nepamatotas šīs norādes par kreisumu nebija. Reizēm, kad nūjas bija dabūtas, bet ne uz īsto pusi, treneris izdalīja, kādas nu bija. Tāda bija deficīta un bartera ekonomika pārmaiņu laikos.

Nūju rakstīšana vajadzību sarakstā bija sāpīgi praktiska. Bija jāspēlē ar vecām, novazātām, ielauztām nūjām. Nūjas bija vismainīgākā ekipējuma daļa, tu tās dabūji, apēvelēji, ielocīji lāpstiņū, notini, sāki spēlēt, un tad – neizbēgamais ceļš uz

³³ Janoša Kornai (*János Kornai*) 1980. gada grāmata “Deficīta ekonomika” (*Economics of Shortage*) traktē deficītu nevis kā plānveida ekonomikas blakni, bet kā sistēmisku likumsakarību. Deficītu savukārt varēja apiet ar blata sistēmu, par kuru arī pieejami interesanti antropoloģiski pētījumi, piemēram, Aļonas Ļedenevas (*Alena Ledeneva*) grāmata “*Russia's Economy of Favours: Blat, Networking and Informal Exchange*” (1998).

sabrukumu un nolietošanas. Ierakstīt nūjas vajadzīgo priekšmetu sarakstā bija vienkārši nepiedienīgi. Jo nūju nekad nepietika. Visiem tās bija nepieciešamas, un visiem tas bija labi zināms. Tāpēc tā bija kreisa ideja.

Deviņdesmitie gadi Latvijā atnāca ar labējo domāšanu. Tirdzniecība. Liberālā demokrātija. Atvērtā sabiedrība. Ārvalstu investīcijas. Privatizācija. Konkurence. Tie bija jēdzieni, kas solīja augšupeju un ekonomisku labklājību.

Šobrīd, pagātnē raugoties, varam sacīt, ka ātra un totāla pāreja uz brīvā tirgus ekonomiku nebija vistaisnīgākais un arī ne visefektīvākais risinājums.³⁴ Pirmais pēcpadomju Latvijas valdības vadītājs Ivars Godmanis nesenās intervijās sācis atzīt³⁵, ka varbūt viss, ko darīja deviņdesmito gadu sākumā nebija gluži pareizi, ka varbūt vajadzēja lēnāk, pakāpeniskāk, citādāk. Nevaram izslēgt starptautiskā kapitāla ieinteresētību un arī konkrētu cilvēku savtīgu rīcību, taču kopumā Latvijas ekonomikas pārbūvi šajā laikā lietderīgi skatīt tieši šādā, labēju un kreisu ideoloģiju sadursmē, un defektīva privatizācija un valsts nozagšana ir tikai blaknes, bet ne ekonomisko reformu slēptais mērķis.

Otrs Atmodas laika varonis, pirmais Latvijas Bankas prezidents pēcpadomju periodā, Einārs Repše, ir aizrautīgs tečerisma pārstāvis vēl šobaltdien. Repšem Latvijas politikā nozīmīga loma bijusi trīsreiz. Deviņdesmitajos gados, būdams Latvijas Bankas vadītājs, viņš turēja *stingru latu*, bet otrā gadu tūkstoša sākumā dibināja *Jauno laiku, premjerēja* un *apgrieza* valsts tēriņus “nevajadzīgām”, “neraksturīgām” un “neekonomiskām” izdevumu pozīcijām. 2008. gada ekonomiskā krīze finanšu ministram Repšem deva iespēju *konsolidēt* arī to, kas vēl bija palicis.

Protams, *veiksmes stāsta* mitoloģijai piemīt zināma priekšvēlēšanu retorika³⁶, un ieskanas arī pa atvainošanās notij, ka, protams, šis bijis ļoti grūts laiks valstij un cilvēkiem un ka ir bijuši arī smagi zaudējumi. Taču cauri tam visam dzirdama patiesa lepošanās ar paveiktajām *strukturālajām reformām*. Labējiem krīze bija svētība, kas ļāva reformēt neefektīvo valsts pārvaldi, atsakoties no *neraksturīgām*

³⁴ Ķīnas īstenotā pāreja no sociālisma uz kapitālismu, pakāpeniska tirgus atvēršana un savas ekonomikas aizsargāšana ir pierādījusi savu ekonomisko efektivitāti valstiskā mērogā. Savukārt straujā pāreja uz kapitālismu jeb t. s. “šoka terapija” deviņdesmito gadu sākumā lielu daļu Latvijas sabiedrības iedzina nabadzībā, kas nebija saistīta ar viņu darba kvalitātes trūkumu.

³⁵ Tā Ivars Godmanis 2014. gada Saeimas priekšvēlēšanu debatēs. Šeit daži no pārmetumiem Godmanim kā neatkarīgās Latvijas pirmajam valdības vadītājam: http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/390400-grutups_godmanis_pielava_vesturisku_kludu Arī: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/kalvins-latvijas-zinatnes-sagrausanas-pamatlicejs-bija-godmanis.a132861/>

³⁶ *Veiksmes stāsta* retorika masīvā formā parādās pirms 2011. gada Saeimas vēlēšanām un tiek asociēta ar Valda Dombrovska valdību: <http://vienotiba.lv/jaunumi/zinas/igaunijas-un-somijas-premjeri-latvija-ir-apbrinojams-veiksmes-stasts/>

funkcijām. Krīzē tika ielikti ilgtermiņa pamati Latvijas ekonomiskai nākotnei. Simtiem tūkstošu cilvēku emigrācija ir skumja blakne, bet nav nekas tāds, par ko vajadzētu uzņemties personīgu atbildību, jo globālie ekonomikas procesi to būtu izraisījuši agrāk vai vēlāk. Tā pasauli redz labējie.

Kreisie pārmet labējiem netaisnīgumu līdzekļu sadalē. Labējie pārmet kreisajiem neefektivitāti līdzekļu sadalē. Abas ir vērtību iekrāsotas pozīcijas, un tādā ziņā asimetriskas arī mērķu izvirzīšanā un sasniegumu novērtēšanā. Demokrātiskās valdošo partiju maiņas, kas notiek daudzās valstīs, ļauj fluktuēt reālpolitikai starp labējo un kreiso. Padomju laiks kultivēja tādas vērtības kā humānisms, solidaritāte, dalīšanās, biedriskums. Šo vērtību zudums deviņdesmitajos tika apraudāts, un ne tikai nabadzības dēļ.

Latvijā bija viens neveiksmīgs mēģinājums uzticēt valdīšanu kreisajiem, kad otrā gadu tūkstoša sākumā lielāko mandātu skaitu un koalīcijas vadību Rīgas domē ieguva Latvijas Sociāldemokrātiskā strādnieku partija (LSDSP). Taču vēlētajū vilšanās bija strauja, un nākamajās Saeimas vēlēšanās LSDSP pat nesasniedza minimālo procentu barjeru, sabiedrībai atgriežoties pie vecā un drošā etniskā balsojuma principa: latvieši par latviešiem, krievi par krieviem.

Tiktāl redzams: pie varas Latvijā ir labējie, bet, no otras puses, Latvijas Valsts īstenotā politika daudzās nozarēs ir visai kreisa, ja paraugāties uz klasisko nošķirumu par valsts intervences pakāpi līdzekļu pārdalē, kas kreisā pārvaldībā ir liels, bet labēja pārvaldībā – salīdzinoši mazāks. Latvijā, lai arī ierobežotā apmērā, tomēr ar likumu ir valsts nodrošināta bezmaksas veselības aprūpe, bezmaksas izglītības sistēma. Mūzikas un mākslas skolu tīkls, kas pārmantots no padomju laikiem, ir valsts (un pašvaldību) finansēts – tā nav pat lielākajā daļā Rietumeiropas pārtikušo, kreiso demokrātiju.³⁷

Secinājums – lai arī valdošās partijas kopš deviņdesmitajiem gadiem bijušas ideoloģiski labējas, faktiskā politika Latvijas Republikā kopsummā bijusi centriskā – sastāvējusi no labējas uzņēmējdarbību veicinošas politikas, un pārmantotas kreisās sociālās aizsardzības sistēmas.

Politiku un partiju teiktais bieži ir vien retoriska virsbūve, kas ļauj saglabāt “seju”. Radošās inteliģences un kultūras darbinieku publiskā retorika parasti pauž viņu uzskatus. Radošā inteliģence Latvijā ir bijuši valdošās varas kritiķi. Astoņdesmito gadu beigās radošā inteliģence, mākslinieki un zinātnieki, aktīvi piedalījās Atmodas procesa uzsākšanā un virzīšanā. Mūsdienās radošās inteliģences loma sabiedriskajos procesos ir mainījusies. Tiesa, nevar novērot, ka radošā inteliģence sevi apzinātos skaidri šķiriskās pozīcijās nedz astoņdesmitajos gados, nedz postpadomju Latvijā.

³⁷ Latvijas valsts budžets ieskatam, 3. pielikums “Valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta kopsavilkums” http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/2015_gada_budzets/

Astoņdesmito gadu beigās dominēja nacionālas atbrīvošanās kustība, un sociālā taisnīguma jautājumi nebija darba kārtībā. Savukārt pēc neatkarības atgūšanas politika profesionalizējās, par galveno nodarbi kļuva likumdošanas un izpildvaras sakārtošana; publiski mītiņi un kaismīgas runas par ētiku un mērķiem palika pie aizgājušā Atmosas repertuāra. Šobrīd Latvijā pilsoniski aktīvie radošās inteliģences pārstāvji ir integrējušies pastāvošajā publiskajā diskursā un mediju telpā, lielākoties uztverot to par pašsaprotamu. Gan politiskais fons, gan ideoloģiskā vide, gan pieejamie mediji Latvijā veicina labējā diskursa atražošanu, uztverot to kā dabisku, nereflektējamu analītisko ietvaru, kā to iezīmējis Luijs Altišers [Althusser 1971]. Nav iespējams identificēt organizētu kreiso domu un kreisu varas kritiku Latvijā.

Radošās inteliģences pārstāvju politiskās aktivitātes individuālajā evolūcijā tomēr novērojams kāds izplatīts vektors. Sākumā apolitiska nostāja – sava mākslas darba darīšana un nelikšanās zinīs par politiku un varas cīņām. Šo varētu uzskatīt par pasīvu labēju pozīciju. Ietekmei pieaugot un pieaugot interesei par procesiem sabiedrībā, radošās inteliģences pārstāvja pozīcija kļūst aktīvāka un kreisāka, pat ja neapzināti – argumentācijā izskan atsaukšanās uz kopējo labumu, sabiedrības interesēm u. tml. Sasniedzot vēl augstāku prominenci un sabiedrisku atzīšanu, atkal notiek distancēšanās no masām un kopus lietas. Ja radošās inteliģences pārstāvis, nu jau viedokļa līderis, vēl pauž aktīvu politisku pozīciju, tad runā tikai pats savā vārdā un pauž savu viedokli – tā atkal jau ir labēji nošķirta pozīcija.

Varētu izvirzīt vairākas hipotēzes par to, kas izraisa šādu politiskās nobriešanas kustību “labējs–kreiss–labējs”. Varam uz to skatīties individuāli psiholoģiskā un ekonomiskā rakursā – iegūstot sabiedrisko statusu, turpmākā individuālā stratēģija ir kļūt mazāk revolucionāram un aizstāvēt pastāvošo lietu kārtību, kas nodrošina materiālā un sociālā statusa (pieauguma) saglabāšanos. Šī pozīcijas maiņa var būt arī ļoti pakāpeniska un neapzināta.

Otrs skaidrojums varētu būt apzināta viedokļa maiņa. Antonio Gramši jau atjautīgi atzīmēja, ka, jo ilgāk arodbiedrības vadītājs pārstāv darbaļaužu intereses, sanāksmēs tiekoties ar banku un kapitālistu pārstāvjiem, jo vairāk viņa dzīvesveids un dzīves izpratne tuvinās kapitālistu un īpašnieku dzīves izjūtai [Gramsci 1919].³⁸ Šādam cilvēkam atliek kļūt par ciniķi savas lomas atveidojumā [Goffman 1956: 10]³⁹ vai arī godīgi izstāties no kreisajām aprindām un pāriet pie bijušajiem

³⁸ Gramši par nepieciešamību revolucionizēt un modernizēt strādnieku pārstāvniecības modeli: <https://www.marxists.org/archive/gramsci/1919/10/unions-councils.htm>

³⁹ Erving Goffman. *The Presentation of Self in Everyday Life*. University of Edinburgh, 1956. P. 10: “When the individual has no belief in his own act and no ultimate concern with the beliefs of his audience, we may call him cynical, reserving the term sincere for individuals who believe in the impression fostered by their own performance.”

pretiniekiem. Kreisā doma zināmā mērā paredz cilvēku dabisku solidaritāti un biedriskumu, bet labējā doma to uzskata par sevis mānīšanu; tā Jozefs Šumpēters par Marksa postulēto proletariāta šķiras apziņu saka: "...attiecinot uz masām – gluži nereālistiski – savu iemīļoto "šķiras apziņas" jēdzienu, viņš neapšaubāmi falsificēja strādājošā cilvēka patieso psiholoģiju (kas centrējas vēlmē pašam kļūt par sīkburžuā un cerībā, ka politiskie spēki to sekmēs)" [Schumpeter 1943:7].

Trešais skaidrojums Latvijā balstās konkrētajā sociālpolitiskajā situācijā (postpadomju stāvoklis) un sociālā kapitāla daudzumā/trūkumā.⁴⁰ Labējā ideoloģija savā struktūrā ir vienkāršāka – tā iestājas par indivīda interesēm un ir pārstāvama un aizstāvama individuālā līmenī – katrs cīnās par savām tiesībām un interesēm. Ja apvienošanās kopējai interešu pārstāvībai notiek, tad visi iesaistītie atzīst, ka tā ir situatīva, pragmatisku apsvērumu raisīta solidaritāte. Kreisā ideoloģija savukārt vairāk darbojas jābūtības kategorijās. Daudzi pamatpieņēmumi ietver idejas, ka cilvēks būtībā ir labs, ka pastāv ne tikai līdzīgas individuālas intereses, bet ir arī kopīgs sabiedrisks labums, kura dēļ dažkārt vērts ierobežot atsevišķo cilvēku egoistisku rīcību u. tml.

Lai arī daudzi tic labajam, tomēr vairākums darbībā ir spējīgs uz tiešu īstermiņa rīcību, kas nes konkrētu labumu pašiem, nevis ieguldījumu kopējos projektos, kuru iznākums ir neskaidrs. To, ka rezultāts visu cīņai pret visiem ir suboptimāls, saprot arī lielākā daļa individuālistu. Taču pastāvošais uzticēšanās līdzsvars neļauj efektīvi rīkoties citādāk.⁴¹

Un visbeidzot – arī pašas kreisās masas Latvijā nav diez cik organizētas un patiecināms subjekts to interešu aizstāvībai – jebkurā brīdī kreisā masa draud sabrukt individuālistisku labēju monāžu miriādē vai arī apšaubīt kreisās politikas efektivitāti, taktisko risinājumu piemērotību utt. Kritiskā doma, vai drīzāk to varētu saukt par komentējošo domu, Latvijā aizvien prevalē pār aktīvismu un rīcību.

Ja paraugāmies uz kultūru šaurākā izpratnē, kā uz mākslu, tad Latvijas kultūrpolitika balstīta divos kreisos pieņēmumos. Šie divi pieņēmumi ir: kultūras pieejamība sabiedrībai un kultūras nepieciešamība sabiedrībai.⁴² Kultūras pieejamības nodrošināšana sabiedrībai pati par sevi ir kreiss skatījums – sabiedrībai ir

⁴⁰ Sociālā kapitāla jēdzienu ievieš Pjērs Burdjē grāmatā "Prakses loģika" (1972). Roberts Patnems (*Putnam*) grāmatā "*Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*" (1994) sasaista sociālo kapitālu ar veiksmīgu pilsonisko sabiedrību, kas savukārt ir pamats ekonomiskai labklājībai; šis Patnema un līdzīgas liberāli demokrātiskas idejas bija pamatā Rietumvalstu vēlmē atbalstīt postpadomju blokā *pilsoniskās sabiedrības* veidošanos.

⁴¹ Interesantus spēļu teorijas skatījumus uz dažādām sociālām problēmām sk., piemēram: Bruce Wydick. "*Games in Economic Development*" (2008).

⁴² Latvijas kultūrpolitikas vadlīnijas 2006–2015 <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/vadlinijas.html>

tiesības saņemt kultūru, līdzīgi kā gaisu, dzīves telpu un izglītību. Izteikti labējā politiskajā iekārtā kultūras produkti *spēlē* uz līdzīgas skatuves ar popkultūras un izklaides industrijas produktiem, un, ja ir grūti lielu sabiedrības daļai pārliecināt, ka visiem nepieciešams garantēt pamata medicīnisko aprūpi, tad vēl grūtāk ir argumentēt, ka valsts pienākums ir nodrošināt kultūras pieejamību.

Otrs moments, kur atšķiras labējā un kreisā pieeja, ir attiecībā uz kultūras nepieciešamību sabiedrībai. Labējā pasaules ainā kultūras un profesionālās mākslas izvēle ir katra indivīda paša izvēle – vēl viena no patēriņa izvēlēm, vēl viena no brīva cilvēka eksistenciālām izvēlēm.

Politika, kas uzstāj uz kultūras (profesionālās mākslas) produktu *nepieciešamību* sabiedrībai, ir visai kreisa. Profesionālā māksla – kā specifisks ideoloģijas paveids – un tās produkti – specifiski estētiski un metafiziski objekti tiek postulēti kā sabiedrībai nepieciešami, kā sabiedrības centienu un mērķu augstākais sasniegums.

Kultūras nepieciešamības pieņēmums realitātē saduras ar vienu iebildumu – liela daļa sabiedrības nebūt neizvēlas tiekties pēc kultūras produktiem, pat ja tiek nodrošināta to pieejamība. Šo situāciju kultūras nepieciešamības idejas aizstāvji skaidro ar “makdonaldizācijas” argumentu⁴³ – sak, dziļi savā cilvēciskajā būtībā ikvienam ir nepieciešama kultūra un profesionālā māksla, taču apkārtējās vides nelabvēlīgā ietekme liek cilvēkiem gravitēt prom no patiesi nepieciešamā un tiem labā uz subproduktiem – populāro kultūru, izklaidi, patēriņu.

Tā tas viss arī varētu būt. Tomēr ievērosim, ka šis skatījums uz cilvēku ir ļoti kreiss un pat kaut kādā ziņā totalitārs – ka mēs zinām, kas cilvēkam ir labs un dabiski atbilstošs, un novirzes no tā mēs uzlūkojam ar nožēlu un iecietību, taču cenšamies nokļīdušos vest atpakaļ uz kultūras ceļa. Ja ne ar piespiedu līdzekļiem, tad ar moralizēšanu, publisku kaunināšanu un – pieejamības radīšanu.

Paplašinot kreisuma analīzi no kultūras jomas atpakaļ līdz Latvijas sabiedrībai kopumā, noslēgumā ir jāatzīmē vēl daži iemesli, kas Latvijā padara identifikāciju ar kreisiem uzskatiem visai apgrūtinātu. Vispirmām kārtām jau padomju perioda pieredze un piedzīvotā vilšanās praktiskajā sociālismā, kas tika īstenots PSRS. Otrkārt, pēc LSDSP fiasko otrā gadu tūkstoša sākumā, kreiso politiku programmatiski pārstāv tikai “Saskaņa”, kas daudziem asociējas ar krievisko elektorātu un krievisko interešu pārstāvēšanu. Tā sekas ir situācija, kad tipiski kreisas politiskās iniciatīvas – bērnu dārzu būvēšana, skolu renovācija u. tml. – tiek kritizētas kā

⁴³ Makss Horkheimers un Teodors Adorno “*Apgaismības dialektikā*” (1943) uzsāk domas tradīciju, kurā tiek kritizēta kultūrindustrija. Džordžs Ricers (*Ritzer*) grāmatā “*The McDonaldization of Society*” (1993) attiecina makdonaldizācijas argumentu uz standartizāciju visa veida ražošanā un patēriņā, ko pamatā izraisa ekonomisks izdevīgums.

populisms, kas neesot ekonomiski lietderīgs, – faktiski pat neesot iedzīvotājiem nepieciešams un ilgtspējīgs solis –, kura galvenais mērķis esot popularitātes iegūšana.⁴⁴

Iespējams, vēl nav pagājis pietiekami ilgs laiks kopš PSRS sabrukuma, lai kreisās idejas Latvijā gūtu sabiedrības atbalstu. Taču iespējams, ka divdesmit pirmajā gadsimtā mēs esam nokļuvuši jaunā politiskā stāvoklī, kur konfrontācija starp kreisajām un labējām idejām vairs nenotiek politiskās pārvaldes laukā, bet asimetriski – labējās idejas ir iedzīvinātas pastāvošajā tirgus kapitalismā un liberālajā demokrātijā, kas ir pakļauti kreiso ideju kritikai, tomēr nekad nenonāk līdz reālai kreiso ideju ieviešanai dzīvē. Labējais izpaužas kā iniciatīva, darbība, pastāvošais. Kreisais – kā labējā atmaskošana, kritika un humānistiski ideāli.

Izmantotie avoti un literatūra

- Althusser, Louis. *Ideology and Ideological State Apparatus*. In: *Lenin and Philosophy and Other Essays*. New York: Monthly Review Press, 1971.
- Bourdieu, Pierre. *Outline of a Theory of Practice*. Cambridge: Cambridge University Press, 1977 [1972].
- Goffman, Erving. *The Presentation of Self in Everyday Life*. Edinburgh: University of Edinburgh, 1956.
- Gramsci, Antonio. *Sindacati e Consigli*. *L'Ordine Nuovo*, 11.10.1919. Angliski pieejams: <https://www.marxists.org/archive/gramsci/1919/10/unions-councils.htm>
- Horkheimers, Makss un Teodors Adorno. *Apgaismības dialektika*. Rīga: Laikmetīgās mākslas centrs, 2009 [1943].
- Kornai, János. *Economics of Shortage*. Amsterdam: North Holland, 1980.
- Ledeneva, Alena. *Russia's Economy of Favours: Blat, Networking and Informal Exchange*. Cambridge: Cambridge University Press, 1998.
- Putnam, Robert. *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press, 1994.
- Ritzer, George. *The McDonaldization of Society*. Thousand Oaks: Pine Forge Press, 2000 [1993].

⁴⁴ Savukārt masu medijos, analizējot socioloģiskās aptaujas, sabiedrības vēlme pēc lielākām “sociālām garantijām” no valsts bieži tiek pielīdzināta parazitismam – vēlmei “sēdēt rokas klēpī salikušam”, neuzņemties iniciatīvu, “gaidīt, kad valsts iedos”. Lai gan faktiski tas ir vispārīgs jautājums par vērtībām, tam nav nekāda sakara ar slinkumu, un šādu atbildi varētu traktēt kā vēlmi dzīvot solidārā, kreisākā sabiedrībā.

- Schumpeter, Joseph. *Capitalism, Socialism and Democracy*. London: Routledge, 2003 [1943].
- Wydick, Bruce. *Games in Economic Development*. Cambridge: Cambridge University Press, 2008.

Interneta resursi

- Latvijas kultūrpolitikas vadlīnijas 2006–2015 Pieejams: <http://www.km.gov.lv/lv/ministrija/vadlinijas.html> [skatīts 17.06.2015].
- Latvijas Valsts pamatbudžeta un valsts speciālā budžeta kopsavilkums. Pieejams: http://www.fm.gov.lv/lv/sadalas/valsts_budzets/2015_gada_budzets/ [skatīts 17.06.2015.]
- Pieejams: <http://www.lsm.lv/lv/raksts/latvija/zinas/kalvins-latvijas-zinatnes-sagrausanas-pamatlicejs-bija-godmanis.a132861/> [skatīts 17.06.2015.]
- Pieejams: http://www.tvnet.lv/zinas/viedokli/390400-grutups_godmanis_pielava_vestu_risku_kludu [skatīts 17.06.2015].
- Pieejams: <http://vienotiba.lv/jaunumi/zinas/igaunijas-un-somijas-premjeri-latvija-ir-apbrinojams-veiksmes-stasts/> [skatīts 17.06.2015.]

LEFT-WING IDEAS IN CONTEMPORARY LATVIA

Abstract

The word *left* has different meanings in Latvian. Alongside with one side of your body it also means social democratic and socialist-communist political orientation. In its turn *kreisā prece* (the left goods) means something illegal, and an inadequate idea is sometimes also called *kreisa ideja* (a left idea). In Latvia the 1990s came with the rightist thinking and its notions: market economy, liberal democracy, open society, and competition. Since then the rightist ideas have dominated Latvian political ideology. Even the 2008 economic crisis was *the success story* in the opinion of the right-wing politicians because the crisis helped to cut the *unnecessary, non-characteristic* and *non-economical* positions of government spending. At the same time the policies implemented by the state of Latvia were rather left-wing in many sectors if we look at the level of state intervention in the distribution of funding. Latvia provides state maintained free healthcare, tuition-free system of education, and the availability of culture to society is state subsidised.

It allows me to draw a speculative hypothesis that the rightist and leftist ideas are in a mutually complementary dialectic struggle in Latvia. The leftist ideas are not implemented, and there is no need to fully put them into practice. The best possible world is the one in which there is rightist market capitalism and liberal democracy which undergo constant criticism by the leftist ideas, however, never to the extent that the leftist ideas should be put into effect.

Keywords: *left goods, left ideas, cultural policy, right ideas, leftism in cultural policy.*